

Závěrečná práce

Canisterapie ve vyučování základní školy speciální

Studijní program:

DVPP Další vzdělávání pedagogických pracovníků

Studijní obor:

Studium v oblasti pedagogických věd – vychovatelství

Autor práce:

Marika Klímová

Vedoucí práce:

Mgr. Zdeňka Braumová, Ph.D.

Katedra sociální práce a speciální pedagogiky

Liberec 2023

Zadání závěrečné práce

Canisterapie ve vyučování základní školy speciální

<i>Jméno a příjmení:</i>	Marika Klímová
<i>Osobní číslo:</i>	P22C00027
<i>Studijní program:</i>	DVPP Další vzdělávání pedagogických pracovníků
<i>Studijní obor:</i>	Studium v oblasti pedagogických věd – vychovatelství
<i>Zadávající katedra:</i>	Katedra sociální práce a speciální pedagogiky
<i>Akademický rok:</i>	2022/2023

Zásady pro vypracování:

Cíl závěrečné práce: Zpracování pedagogického projektu k využití canisterapie ve vyučování na ZŠ speciální.

Požadavky: Formulace teoretických východisek, příprava a zpracování pedagogického projektu, formulace závěrů.

Metody: Projekt.

Při zpracování závěrečné práce budu postupovat v souladu s pokyny vedoucí práce.

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy:

Forma zpracování práce:

tištěná/elektronická

Jazyk práce:

čeština

Seznam odborné literatury:

BAZALOVÁ, B., 2014. Dítě s mentálním postižením a podpora jeho vývoje. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0693-4.

GALAJDOVÁ, L., GALAJDOVÁ, Z., 2011. Canisterapie. Pes lékařem lidské duše. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-879-1.

SLOWÍK, J., 2016. Speciální pedagogika. Praha: Grada. ISBN 978-80-271-0095-8.

STANČÍKOVÁ, M., 2012. Canisterapie v teorii a praxi. Vyškov: Sdružení Piafa. ISBN 978-80-87731-00-0.

TVRDÁ, A., 2020. Canisterapie. Zvíře v sociálních službách. Praha: PLOT. ISBN 978-80-7428-366-6.

Vedoucí práce:

Mgr. Zdeňka Braumová, Ph.D.

Katedra sociální práce a speciální pedagogiky

Datum zadání práce:

21. června 2023

Předpokládaný termín odevzdání: 26. dubna 2024

L.S.

prof. RNDr. Jan Pícek, CSc.
děkan

PhDr. Pavel Kliment, Ph.D.
vedoucí katedry

Prohlášení

Prohlašuji, že svou závěrečnou práci jsem vypracovala samostatně jako původní dílo s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím mé závěrečné práce a konzultantem.

Jsem si vědoma toho, že na mou závěrečnou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, zejména § 60 – školní dílo.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci nezasahuje do mých autorských práv užitím mé závěrečné práce pro vnitřní potřebu Technické univerzity v Liberci.

Užiji-li závěrečné práce nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědoma povinnosti informovat o této skutečnosti Technickou univerzitu v Liberci; v tomto případě má Technická univerzita v Liberci právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Současně čestně prohlašuji, že text elektronické podoby práce vložený do IS/STAG se shoduje s textem tištěné podoby práce.

Beru na vědomí, že má závěrečná práce bude zveřejněna Technickou univerzitou v Liberci v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších předpisů.

Jsem si vědoma následků, které podle zákona o vysokých školách mohou vyplývat z porušení tohoto prohlášení.

Poděkování

Děkuji tímto Mgr. Zdeňce Braumové, Ph.D. za metodickou pomoc, cenné rady a připomínky, které mi poskytla při zpracování závěrečné práce.

Anotace

V pedagogickém projektu se zabývám návrhem možných aktivit v rámci canisterapie, které lze aplikovat u dětí se speciálními vzdělávacími potřebami. Teoretická část je zaměřena na vymezení pojmů: mentální postižení, canisterapie a využití v edukaci u těchto žáků. V praktické části jsem pozornost zaměřila na popis celkového projektu a možné postupy pro skupinovou nebo individuální práci s dítětem a psem. Přílohy obsahují pomůcky a ukázky činností v rámci canisterapie.

Klíčová slova

Děti se speciálními vzdělávacími potřebami, mentální postižení, canisterapie

Annotation

In my pedagogical project I proposing possible activities within canister therapy that can be to be applied to children with special educational needs. The theoretical part is focused on definition of the terms: intellectual disability, canister therapy and its use in education for these students. In the practical part I focused on the description of the overall project and possible procedures for group or individual work with the child and the dog. The appendices contain supplies and examples activities within canister therapy.

Keywords

Children with special educational needs, mental disabilities, canister therapy

Obsah

Úvod.....	9
1 Teoretická východiska pedagogického projektu.....	10
1.1 Vymezení pojmu mentálního postižení	10
1.2 Klasifikace mentálního postižení.....	11
1.3 Definice pojmu canisterapie	12
1.4 Využití canisterapie v edukaci.....	13
1.5 Opatření před vznikem rizikových situací při canisterapii	14
2 Pedagogický projekt.....	15
2.1 Popis projektu	15
2.1.1 Charakteristika projektu	15
2.1.2 Cílová skupina.....	16
2.1.3 Plán a cíle projektu	16
2.1.4 Průběh a harmonogram projektu	16
2.2 Popis jednotlivých aktivit	17
2.2.1 Skupinová/individuální práce s žáky s lehkou poruchou intelektového vývoje	17
2.2.2 Individuální práce s žákem s hlubokou poruchou intelektového vývoje + kombinovanou tělesnou vadou.....	20
Zhodnocení pedagogického projektu	22
Závěr.....	23
Seznam použitých zdrojů	24
Seznam příloh.....	25
Seznam obrázků	
Obrázek 1	25
Obrázek 2	25
Obrázek 3	26

Obrázek 4	26
Obrázek 5	26,27

Úvod

„Psi jsou naším spojením s rájem. Neznají zlo, žárlivost ani nespokojenost. Sedět se psem na stráni za nádherného odpoledne znamená vrátit se do ráje, kde nicnedělání nebylo nudné – znamenalo klid.“ — Milan Kundera

V úvodu jsem si dovolila vložit citát, který vystihuje pravou podstatu soužití zvířecího přítele s člověkem, a tím je pes. Nesoudí člověka podle vzhledu, neodsuzuje ho podle jeho chování. Dívá se mu do očí, a pokud miluje, pak na celý život. Je zároveň lékařem lidské duše.

Souznění se svým psem je nepopsatelný pocit a je nutné si jej zažít. Měla jsem dva psi společníky, kteří obohatili můj život a životy i jiných lidí. To byl i jeden z důvodů, proč jsem si vybrala téma závěrečné práce. Ráda bych se v budoucnu věnovala canisterapii formou dobrovolnictví a tento projekt je takovým začátkem ukázky možné práce se zvířetem a klientem.

V rámci studia jsem absolvovala povinnou praxi na základní škole speciální pro děti s mentálním postižením. Zde jsem měla možnost shlédnout ukázkou práce canisterapeutky a jejího psa. V závěrečné práci jsem se tudíž zaměřila na tuto cílovou skupinu, a to žáky s poruchami intelektového vývoje. Starší literatura uvádí, jedinci s mentálním postižením nebo retardací. Cílem projektu jsou tedy možné ukázky edukace přímo ve vyučovací hodině. Náměty jsem čerpala, jak z odborné literatury, tak přímo z praxe.

Canisterapie je pro někoho možná neznámý pojem, ale každý z nás se jistě setkal s asistenčním psem. Hlavním oborem, do kterého se řadí je tzv. zooterapie. Jedná se o podpůrnou léčebnou metodu, která využívá živá zvířata k léčbě i prevenci lidských potíží. Zvířata mají obrovský energetický náboj, z kterého můžeme čerpat velké množství energie a lásky. Přítomnost živého tvora je zážitek a při cílené práci s ním můžeme žáka něco naučit, vnést mu do života pozitivní změnu. Ve dvou se to zkrátka táhne lépe, jak se říká v jednom přísloví. Pomoc druhým a vzájemné partnerství se zvířetem může být klíčem k dobrému životu.

1 Teoretická východiska pedagogického projektu

1.1 Vymezení pojmu mentálního postižení

Řada odborníků se domnívá, že patrně žádný jiný druh znevýhodnění nečiní člověka v běžné populaci tak zvláštním a odlišným jako právě mentální postižení. Nikdo si vlastně nedokáže stav mentálního postižení dost dobře představit a vžít se do situace osob s tímto handicapem; lze si zavázat oči a zkusit se projít po místnosti jako nevidomí, lze si zacpat uši nebo se pokusit komunikovat pouze neverbálními způsoby jako neslyšící, lze se posadit na ortopedický vozík a pokusit se zdolat určitou trasu jako tělesně handicapovaný člověk, nelze ovšem jakkoliv simulovat situaci člověka s mentálním postižením.

Pojem mentální retardace vychází z latinských slov mens (mysl, duše) a retardare (opozdit, zpomalit); doslovný překlad by tedy zněl „opoždění, (zpomalení) mysli“. Ve skutečnosti je mentální retardace podstatně složitější syndromatické postižení, které postihuje nejenom psychické (mentální) schopnosti, ale celou lidskou osobnost ve všech jejích složkách. Má tedy rozhodující vliv nejen na vývoj a úroveň rozumových schopností, ale týká se rovněž emocí, komunikačních schopností, úrovně sociálních vztahů, možností společenského a pracovního uplatnění atd. (Slowik 2016, s. 111).

Příčiny vzniku mentálního postižení jsou velice různorodé, vždy se jedná o závažné organické nebo funkční poškození mozku. Tím vyřazujeme jako jedinou a jednoznačnou příčinu například nepodnětné a patologické sociální prostředí, tj. dysfunkční rodinu, nízké sociální kompetence rodičů, emoční a vztahovou deprivaci apod. Starší literatura pojmenovává opoždění mentálního vývoje způsobené výchovnými asociálními vlivy termínem pseudooligofrenie; na rozdíl od organicky podmíněného postižení je v tomto případě adekvátním a intenzivním pedagogickým působením možné mentální úroveň jedince někdy i relativně rychle a výrazně zvýšit a třeba i normalizovat (Vagnerová 2004).

1.2 Klasifikace mentálního postižení

Aktuálně je v ČR platná verze MKN-10 (Mezinárodní klasifikace nemocí, postižení a handicapů, WHO 2006). Termín mentálního postižení se postupně nahrazuje termínem porucha intelektového vývoje. Světová zdravotnická organizace připravila 11. revizi MKN, která nabývá platnost právě v současnosti. Dle Slowíka (2016, s. 116) je definováno následovně.

Lehká mentální retardace (F70), IQ 50-69

Projevuje se obtížemi v učení, většina těchto osob je v dospělosti schopna pracovat, navazovat a udržovat dobré sociální vztahy a být prospěšnými členy společnosti. Zahrnuje slabomyslnost a lehkou mentální subnormalitu.

Středně těžká mentální retardace (F71), IQ 35-49

Projevuje se značně opožděným vývojem v dětství; většina těchto osob je ale schopna dosáhnout určitého stupně nezávislosti a samostatnosti v sebeobsluze, získat adekvátní komunikační dovednosti a přiměřené vzdělání; v dospělosti potřebují tito jedinci různou míru podpory pro zvládnání života a práce v prostředí běžné společnosti. Zahrnuje středně těžkou mentální subnormalitu.

Těžká mentální retardace (F72), IQ 20-34

Projevuje se potřebou soustavné pomoci a podpory. Zahrnuje těžkou mentální subnormalitu.

Hluboká mentální retardace (F73), IQ je nižší než 20

Projevuje se vážnými omezeními v sebeobsluze, kontingenci, komunikaci a mobilitě. Zahrnuje hlubokou mentální subnormalitu.

Jiná mentální retardace (F78)

Tato kategorie by měla být použita pouze tehdy, když stanovení stupně intelektové retardace pomocí obvyklých metod je zvláště nesnadné nebo nemožné, a to pro přidružené sensorické nebo somatické poškození, například u nevidomých, neslyšících, nemluvících, u jedinců s těžkými poruchami chování, osob s autismem či u těžce tělesně postižených osob.

Nespecifikovaná mentální retardace (F79)

Tato kategorie se užívá při diagnostice případů, kdy je prokázána mentální retardace, ale není dostatek informací, aby bylo možno zařadit pacienta do jedné z výše uvedených kategorií.

1.3 Definice pojmu canisterapie

Podle ELVA HELP (Tvrdá 2004) je canisterapie mezioborová disciplína, svou podstatnou působností spadající do sociálních služeb, kde je zařazena do oblastí aktivace a sociální rehabilitace. Je to tedy podpůrná forma rehabilitace s prvky sociální terapie, aktivace, zprostředkování sociálního prostředí, rozvoje komunikace, motivačního prvku obecně apod., to vše prostřednictvím speciálně připraveného psa, vedeného kompetentní osobou.

Canisterapie obsahuje psycho-rehabilitační, výchovné, vzdělávací a aktivační činnosti, zprostředkovává kontakt se společenským prostředím, obsahuje sociálně terapeutické činnosti, relaxační a fyziorehabilitační techniky, i techniky krizové intervence. V procesu canisterapie, ať již použijete jakoukoli metodu práce, hraje velkou roli klient, a tedy i osoba či organizace, která klienta zastupuje ve smyslu objednávky, zadání požadavku na canisterapii-zakázku (Tvrdá 2020, s. 34).

Tato metoda má tedy široké využití a lze ji aplikovat od té nejmladší cílové skupiny po nejstarší. Důležitým aspektem je podmínka psa jako motivačního prvku a absence zdravotních rizik zejména alergie.

Metody canisterapie a rozlišení aktivit z hlediska působení zvířete:

- Aktivity za přítomnosti psa (Animal Assisted Activities – AAA).

Obsahuje motivační, výchovné, odpočinkové a terapeutické aktivity zaměřené přímo na zvýšení kvality života uživatele služby v různé, terapeutickém prostředí, zařízení či instituci. Efekt aktivit v rámci této metody není přímo měřitelný, lze jej vyjádřit pouze subjektivními pocity – radost, spokojenost.... (Stančíková 2016, s. 10).

- Terapeutická práce s klientem za přítomnosti psa (Animal Assisted Therapy – AAT).

Zvíře je zde nedílnou součástí terapeutického nebo pomáhajícího procesu. V rámci této metody se zaměřujeme na konkrétní problém jedince neb skupiny, přičemž pes zde působí jako silný

motivační prvek. Jednotlivé aktivity jsou koordinovány odborníkem, dle povahy problému (např. motivace k pohybu, nácvik relaxace u hyperaktivního jedince, nácvik určité dovednosti, změny chování, zmírnění či odstranění kynofobie apod.). Výsledky aplikace této metody jsou objektivně pozorovatelné a měřitelné (Stančíková 2016, s. 10).

- Edukační aktivity využívající přítomnost psa (Animal Assisted Education – AAE).

V překladu vzdělávání za pomoci zvířat. Zvíře opět působí jako silný motivační prvek např. pro udržení pozornosti, vyvolání zájmu nebo také uvolnění a uklidnění před nácvikem např. psaní apod. (Stančíková 2016, s. 10).

- Krizová intervence využívající pozitivní efekt interakce klienta a psa (Animal Assisted Crisis Response – AACR).

Na tuto metodu je možno pohlížet ze dvou úhlů:

1) Speciálně vycvičený pes (většinou pro jednu konkrétní osobu s konkrétním problémem) zde působí pozitivně při zmírňování následků prožité krize (např. úraz, jehož důsledkem je trvalé ochrnutí a upoutání na invalidní vozík, pes motivuje jedince k aktivitě, pomáhá mu překonat osamění, orientaci na svůj problém) (Stančíková 2016, s. 10).

2) Využití psa při poskytování krizové intervence. Pes může zmírňovat následky prožitého krizového stavu, přispívat k emočnímu zklidnění a uvolnění klienta (např. práce s klienty se syndromem CAN) (Stančíková 2016, s. 10).

1.4 Využití canisterapie v edukaci

V oblasti edukace u dětí mladšího i staršího školního věku je canisterapie přínosem při:

- motivaci dítěte k delšímu soustředění a vytrvalosti,
- zmírnění neklidu,
- posílení odpovědnosti,
- osvojování určitých vědomostí, dovedností a návyků,
- rozvoji kognitivních funkcí,
- rozšiřování slovní zásoby,
- rozvoji verbální a neverbální komunikace,
- posilování žádoucího chování,
- rozvíjení spolupráce (Stančíková 2016, s. 17)

U dětí se zdravotním znevýhodněním může být canisterapie nápomocna např. při:

- ovlivnění tělesného rozvoje (procvičování a posilování jemné a hrubé motoriky),
- uvolnění spasmů / posílení svalového tonusu,
- nácvik fixace správných pohybových vzorců (Stančíková 2016, s. 16).

U žáků s poruchou intelektového vývoje je mimořádně důležité dodržovat známé pedagogické zásady – ty nám pomohou vyzdvihnout důležité aspekty spolupráce s touto cílovou skupinou. Protože víme, že u žáka převládá spíše konkrétní myšlení a schopnost koncentrace bývá nestálá, dodržujeme zásadu **názornosti**. Další zásadou, která nám může pomoci při práci pomoci, je zásada **aktivity**. Žáka se snažíme maximálně zapojit, vést ho k vyvíjení aktivity, k zájmu něčeho dosáhnout, něco si zkusit, ke schopnosti vyjádřit své přání, svůj názor. Zásada **přiměřenosti** nám říká, že délku setkání a jeho náplň volíme dle (mentálního) věku žáka, jeho schopností, možností. Jestliže si s žákem stanovíme cíle spolupráce, nejen že naše snažení získává smysluplnost, ale zároveň naplňujeme zásadu **cílevědomosti**. Zásada **soustavnosti** nám u této cílové skupiny připomíná nutnost pravidelného, přiměřeného a dlouhodobého učení (Stančíková 2016, s. 25–26).

1.5 Opatření před vznikem rizikových situací při canisterapii

Před započítím canisterapie je důležité sjednat si se zařízením (školou) či samotným klientem dohodu, podmínky využití této metody. Dohoda by měla obsahovat následující:

- stanovení vhodných prostor, kde bude canisterapie probíhat,
- čas a frekvenci setkávání,
- stanovení pedagogického dozoru, který bude canisterapii přítomen,
- souhlas o poskytnutí nezbytných informací o zdravotním stavu žáků,
- způsob úhrady za poskytnutí canisterapie (pokud je tato služba zpoplatněna),
- potvrzení o zdravotním stavu psa,
- certifikát o canisterapeutických zkouškách.

2 Pedagogický projekt

Canisterapie u dětí se speciálními vzdělávacími potřebami.

2.1 Popis projektu

Projekt je zaměřený na žáky s poruchou intelektového vývoje s různým stupněm znevýhodnění a ukázkou možných aktivit v rámci canisterapie, které mohou mít pozitivní vliv na dítě se speciálními potřebami. Pes zde plní roli společníka, žák s ním udržuje hmatový a zrakový kontakt, soustředí se na něj a snaží se s ním komunikovat. Při sestavování programu jsou voleny takové aktivity, které jsou podpořeny konkrétními pomůckami (obrázky, psí předměty, různé překážky atd.). Důležitým aspektem je, aby si žák mohl tyto předměty prohlédnout, osahat, vyzkoušet a zároveň plně porozuměl výkladu při dané aktivitě. Cílem je snaha o maximální zapojení žáka do jednotlivých aktivit, uvědomění si, co jejich prostřednictvím podpoříme, co budeme rozvíjet a co procvičovat. Promyšlením jednotlivých aktivit, můžeme zároveň předejit situacím, kdy žáka můžeme naučit něčemu nesprávnému a nežádoucímu. Před započítím práce s žákem a volení dané aktivity je důležité seznámení s charakterem jeho obtíží. Postižení může být lehké, střední, těžké nebo získané v různém věku, orgánové nebo funkční. Popisy jednotlivých aktivit jsou tedy seřazeny dle stupně postižení. Využití tohoto projektu, může sloužit jako další inspirace aktivizačních metod a je velmi vhodná pro tuto cílovou skupinu žáků. Bere na zřetel jedince, neboť každý z žáků je originál a musí se k němu takto i přistupovat. Proto je nutné vymezit opatření, která jsou nutná učinit před zahájením projektu. Patří k nim vyhovující zdravotní stav zvířete a jeho pravidelná veterinární péče. Doložení potřebných certifikátů (canisterapeutické zkoušky). Souhlas s poskytnutím nezbytných informací, tj. zdravotním stavu žáků jejich diagnóz, projevů a způsobů komunikace. Maximální vnímavost k psímu partnerovi.

2.1.1 Charakteristika projektu

Jedná se námět aktivit v rámci canisterapie, které je možné aplikovat při edukaci u žáků s různým stupněm intelektového vývoje. Projekt je zaměřen na podporu dané cílové skupiny, u které mohou díky navrhovaným aktivitám napomoci k žádoucímu rozvoji určitých schopností či dovedností. Z hlediska časové spolupráce se v tomto případě jedná o dlouhodobou formu spolupráce. Canisterapie ve škole může být realizována zhruba po třech měsících. Uvedené aktivity jsou zaměřené, jak na skupinovou nebo individuální práci s žáky v jednotlivých třídách. Protože se jedná o práci s dětským klientem je tento projekt směřován převážně na uspokojení

citových potřeb z tělesného kontaktu se psem, a to zejména hlazení a mazlení, dále posílení sebevědomí žáka, podporu samostatnosti, navození psychické rovnováhy, obohacení o emoční zážitek, zmírnění neklidu, osvojení si určitých dovedností atd. Dalším důležitým faktorem je procvičování a posilování jemné a hrubé motoriky, nácvik správné fixace vůči zvířeti a uvolnění svalů. Nedílnou součástí projektu je rovněž ujasnění místa, času a frekvence, kdy bude canisterapie probíhat. Dále, kdo bude přítomen (žák, učitel, terapeut) a v jakých prostorách budou příslušné aktivity realizovány. V závěru celé aktivity se hodnotí průběh canisterapie, přínos projektu nebo nedostatky pro jednotlivé žáky. Dle potřeby se vyhodnotí, zda je daná aktivita přínosná nebo zda je nutné ji změnit. Dále jaká forma je vhodná pro daného žáka, zdali skupinová nebo individuální.

2.1.2 Cílová skupina

Žáci s poruchou intelektového vývoje s různým stupněm znevýhodnění.

2.1.3 Plán a cíle projektu

- 1x měsíčně, 2-3 hodiny,
- účast terapeuta, učitele, žáka a psa,
- maximální zapojení žáka do jednotlivých aktivit,
- zlepšení psychického stavu,
- posílení sebevědomí žáka, získání nových dovedností vůči zvířeti.

2.1.4 Průběh a harmonogram projektu

- stanovení vhodných prostor v prostoru školy, kde bude canisterapie probíhat,
- uvedením psa do prostoru učebny jeho zklidnění a připravit ho na práci s dětmi,
- přivítání, seznámení žáků se psem a jeho představení,
- ukázka dovedností psa pod vedením terapeuta,
- skupinová práce s žáky,
- přestávka,
- individuální práce s daným žákem pod dohledem terapeuta a učitele,
- ukončení terapie a rozloučení se s psem,
- vyhodnocení dne a později celého projektu.

2.2 Popis jednotlivých aktivit

2.2.1 Skupinová/individuální práce s žáky s lehkou poruchou intelektového vývoje

I při skupinové práci bude nutný individuální přístup k jednotlivým žákům. Zejména se bude jednat o delší časový limit pro zpracování, osvojení a upevňování vědomostí a dovedností. Průběh jednotlivých aktivit bude přizpůsoben potřebám žáků. Důraz bude kladen na respektování individuálního pracovního tempa, potřeb a zvláštností žáka. Dále bude nutné vést v patrnost i rizika jako je nesrozumitelnost v instrukcích nebo nejasná představa o plnění úkolů.

Aktivita č. 1 - Péče o psa

Popis: Zapojení žáků do péče o psa. Motivace pro něj něco udělat, aby se cítil dobře. Žáka budeme vést k empatii a ke schopnosti pomoci druhému. Aktivita bude určená pro rozvoj jemné a hrubé motoriky.

Pomůcky: Kartáč na psa, obvaz, miska na vodu.

Průběh: Jednoho z žáků necháme přinést zvířeti misku s vodou. Tím ho namotivujeme. Dále si bude moci vyzkoušet psa česat, hladit. Můžeme mu také ukázat, jak přiložit ucho k psímu hrudníku a poslouchat jeho dech a tlukot srdce. Další ukázkou bude nechat zkusit žáka zavázat tlapku psovi obvazem. Pokud se mu to nedaří dopomůžeme s postupem.

Místo konání: Učebna třídy

Rizika: Některá aktivita vyžaduje soustředění a koordinaci, například přinést zvířeti misku s vodou.

Aktivita č. 2 – Krabice

Popis: Do předem připravené neprůhledné krabice vložíme psí potřeby a k nim vložíme další nepotřebné věci například plyšáky a jiné věci. Aktivita bude určená pro rozvoj myšlení a hmatového vnímání.

Pomůcky: Šátek, větší krabice z kartónu, psí obojek, vodítko, cestovní miska, náhubek, míček, kartáč, psí pamlsky, plyšové hračky atd.

Místo konání: Učebna třídy, venkovní prostory školní zahrady.

Průběh: Sdělíme žákům, že jsou v krabici věci potřebné k chovu psa. Jednomu z nich zavážeme oči šátkem a poté ho vyzveme, aby hmatem vyhledal psí věc. Když jsou věci nalezené, sundáme mu šátek z očí a společně si pohovoříme, které věci v krabici našel a k čemu slouží.

Rizika: Žák může hodit některý z předmětů prudce na zem. Pes se může cítit ohrožen a může o svém pocitu dávat signál. Formou prevence je pohotově reagovat směrem ke psu, a to ihned po ráně daným předmětem. Psa můžeme poté uklidnit.

Aktivita č. 3 - Puzzle + rozpůlené obrázky

Popis: Rozstříháme pohlednici nebo vytištěný obrázek psů. Počet dílku skládačky budeme přizpůsobovat danému žákovi. Obrázky psů různých druhů plemen psů rozstříháme na půlku. Aktivita bude určená pro rozvoj zrakového vnímání a komunikačních schopností.

Pomůcky: Obrázek s motivem psa, kartičky, nůžky, dřevěné puzzle

Místo konání: Učebna třídy.

Průběh: Vyzveme žáka, aby se pokusil spojit rozstříhané dílky obrázku k sobě a sestavil obrázek psa. Rozpůlené obrázky budeme řadit různě vedle sebe. Následně vyzveme žáka, aby se snažil k sobě přiřadit kartičky tak, aby vznikl správný obrázek zvířete. Můžeme případně použít i již vyrobené dřevěné nebo papírové puzzle v rámečku.

Aktivita č. 4 - Co si přeji

Popis: Připravíme obrázky, na kterých je vyobrazen popis děje mezi člověkem a psem. Aktivita bude zaměřena na rozvoj komunikační schopnosti. Jde hlavně o podporu vyjádření vlastního přání u nekomunikujících žáků.

Pomůcky: Obrázkové kartičky (piktogramy s motivem psa a člověka při činnostech)

Místo konání: Učebna třídy, venkovní prostory školy.

Průběh: Obrázky rozmístíme vedle sebe a vyzveme daného žáka, aby si jeden vybral podle svého přání. Poté ho požádáme, aby tuto činnost provedl spolu se psem. Vše probíhá za dohledu a pomoci terapeuta.

Rizika: Obava žáka provést danou aktivitu spolu se psem, například pokud zvíře zareaguje jinak, než žák očekává. V případně nutnosti názorná ukázka dané aktivity terapeutem.

Aktivita č. 5 - Počty 1-10

Popis: Připravíme si obrázky s vyobrazením různého počtu psů od 1-10. Dále papír, na kterém bude uvedena číslice. Aktivita slouží k procvičování základních početních dovedností.

Pomůcky: Obrázky s motivy psů, papír s číslicí 1-10.

Místo konání: Učebna třídy.

Průběh: Vyzveme žáka, aby přiložil k papíru, na kterém je uvedena číslice správný počet obrázků se psem. Kontrolujeme správnost a upozorňujeme na případné chyby a následnou opravu. Tuto činnost vykonává na lavici v učebně třídy.

Aktivita č. 6 - Zvířata a jejich domov

Popis: Připravíme si obrázky zvířat a jejich domov. Cílem aktivity je rozvoj myšlení a komunikačních schopností žáka.

Pomůcky: Dva druhy kartiček nebo magnetických obrázků, na kterých je zvíře a jeho domov.

Místo konání: Učebna třídy.

Průběh: Rozmístíme na dostatečně velkou plochu obrázky. Vyzveme žáky, aby se pokusili přiřadit jednotlivý obrázek zvířete k jeho obydlí. Poté sledujeme, kdo z žáků vyhledá správné řešení a slovně chválíme. Za aktivitu je možné, aby žák podal pamlssek psovi.

Aktivita č. 7 – Kamarádi

Popis: Otisk lidské dlaně a psí tlapky. Cílem je potvrzení přátelství mezi žákem a psem a dále motivace ke psaní.

Pomůcky: Výkres, prstové barvy, tužka nebo pero.

Místo konání: Učebna třídy.

Průběh: Vyzveme žáka, aby si nabarvil svou dlaň. Na výběr mu poskytneme jednu ze základních barev, nejlépe červenou nebo modrou barvu, která vynikne na výkrese. Totéž budeme aplikovat u psího společníka a nabarvíme mu jeho psí tlapku. Následně vyzveme žáka, aby otiskl svou dlaň na výkres a učiníme totéž s psí tlapkou. Po zaschnutí výkresu si žák dopíše své jméno a jméno psího kamaráda. Svůj společný výtvar bude žák spolu s terapeutem a učitelem vzájemně hodnotit.

Rizika: Případná nespolupráce žáka se zvířetem. Nesprávný kontakt a manipulace žáka s tlapou zvířete při provádění aktivity.

2.2.2 Individuální práce s žákem s hlubokou poruchou intelektového vývoje + kombinovanou tělesnou vadou

Individuální práce se žákem bude mít intenzivní rozsah a charakter se zajištěním sebeobslužných činností. Bez podpory a dopomoci učitele, asistenta a terapeuta by aktivita nemohla být realizovatelná.

Aktivita č.1 – Relaxace (lze využít i pro žáky s lehkou a středně těžkou poruchou intelektového vývoje)

Popis: Příprava na setkání žáka se psem, vzájemné přivítání a pozdrav. Poté můžeme zvolit jednu z možností polohování žáka. Aktivita napomáhá ke zklidnění a odpočinku dítěte. Zároveň pozitivně posiluje lidskou psychiku.

Pomůcky: Měkké lůžko, deka, polštáře, aromalampa, PC na přehrávání relaxační hudby.

Místo konání: Učebna třídy.

Průběh: Žáka budeme stabilizovat do polohy v sedu a připravíme na kontakt se psem. Tím mu umožníme první dotek s jeho srstí, případně studeného a mokrého čenichu, pohlazení po hlavě a uších. Zvýší se jistota žáka vůči psovi a odpadne strach a případný ostych. Po tomto vzájemném seznámení můžeme provést tzv. řízené polohování. Žáka následně uvedeme do stabilizované polohy, která bude vyhovovat jeho potřebám, a to buď na záda nebo na bok. Poloha by měla být na měkkém lůžku, které je na zemi. Poté dáme pokyn psovi a nastavíme ho tak, aby si k dítěti lehl a dotýkal se jeho těla. Snažíme se, aby žák případně cítil jeho dech a tlukot srdce. V této poloze by mělo dojít ke zklidnění a uvolnění žáka díky kontaktu s hřejivým psím tělem. Po celou dobu jsme v blízkosti psa, budeme mluvit na žáka a kontrolovat průběh dané aktivity. V této pozici setrvá pes, tak dlouho, jak je potřeba. Ideální doba je 15-20 minut. Můžeme využít i jiných pomůcek, jako je deka, kterou žáka přikryjeme nebo podepřeme ze stran polštáři. Další možností je tzv. přirozené polohování, kdy umožníme, aby sám pes přistoupil k dítěti a nabídl mu své tělo. Sám tak bude rozhodovat o délce setrvání u žáka a má vždy možnost odejít. Ve většině případů však pes setrvá v dané pozici a užívá si vjemy, které mu žák přináší formou blízkosti a jeho doteků. I při tomto způsobu polohování bude v blízkosti terapeut a bude kontrolovat přítomnost psa u žáka. Aktivita probíhá vždy v klidném prostředí třídy s omezeným osvětlením. Místnost má zároveň ideální teplotou, která bude vyhovovat potřebám relaxace. Je možné využít i relaxační hudby k navození uvolnění a příjemných pocitů.

Doba trvání: 15–20 minut.

Rizika: Pokud bude pes využitý pro polohování i u dalšího žáka, je nutné, aby na psa mluvila pouze jedna osoba. Pokud by na něho bylo více interakcí, například od jiných osob, které jsou v místnosti, může se pes cítit „v ohrožení“.

Zhodnocení pedagogického projektu

Cílem mého pedagogického projektu je seznámení s canisterapií, která je jednou z terapeutických metod, jež se využívá ve speciální pedagogice. Tato metoda nemusí sloužit pouze k terapii, ale je i výukovou metodou. Pomocí psa můžeme žáky mnohé naučit, zejména: uvědomění si svého já, uspokojování citových vazeb a tělesného kontaktu, navazování nových přátelství, obohacení o kladné emoční zážitky, navození psychické rovnováhy dítěte, posílení žádoucího chování a celkový rozvoj osobnosti. Konkrétní přínosy tohoto projektu při práci s žákem spočívají rovněž v tom, že je pes vnímám pozitivně jako společník, eliminuje například emoční výkyvy a negativní projevy žáka. Zároveň ho motivuje k udržení sociálních dovedností, uvolňuje bariéry při komunikaci a motivuje ho ke spolupráci. Žáci si rovněž osvojují nové dovednosti, posilují verbální i neverbální komunikaci a díky těmto a dalším činnostem dochází k posílení citové a rozumové stránky jedince.

Navrhované aktivity v projektu jsou rozděleny na dvě části. Na skupinovou práci s dětmi a individuální, kdy je pozornost zaměřena pouze na práci s daným žákem. Aktivita, která se zaměřuje na individuální práci s žákem, může být také využita i na skupinovou. Práce má však intenzivní charakter se zajištěním sebeobslužných činností. Bez podpory a pomoci učitele, asistenta a terapeuta by aktivita nemohla být realizovatelná. Přesto obě varianty ukazují, jak může být canisterapie velmi přínosná, zejména pro zlepšení celkové psychiky žáků, kde může dojít ke zvýšení sebedůvěry vůči sobě samému. S canisterapií souvisí i určitá rizika, která je nutno si uvědomit, přemýšlet nad nimi a předcházet jejich vzniku. Proto musí být promyšlená struktura vyučovací hodiny a vhodně zvoleny plánované aktivity. Po skončení canisterapie ve vyučování, je nutné poskytnout psovi adekvátní způsob odreagování, tj. odpočinek, vyběhání na louce apod. Nedílnou součástí je i diskuse v rámci přínosů a nedostatků u jednotlivých aktivit. Poté mohou být navržena například nová opatření, pro zlepšení celého projektu.

Závěr

Závěrečná práce se zabývá možností využití canisterapie u dětí se speciálními vzdělávacími potřebami. Práce se skládá ze dvou částí. V teoretické části se zaměřuji na vymezení pojmu mentální postižení. Zmiňuji rovněž informaci o tom, že se od tohoto pojmu ustupuje. Postupně se nahrazuje novým termínem porucha intelektového vývoje. Dále definuji pojem canisterapie a možnosti využití této metody v edukaci žáků. Zmiňuji opatření, která jsou nutná zavést, před samotným započítím canisterapie. V další části projektu uvádím návrh možných aktivit, které jsou případně aplikovatelné na práci žáka, canisterapeuta a jeho psa. Definuji význam a roli psa při jednotlivých aktivitách. V rámci hodnocení projektu uvádím přínosy aktivit, které se kladně projevují zejména v oblasti emočních prožitků žáků.

Získávání nových informací o metodách canisterapie bylo pro mě velmi přínosné. Po teoretické části jsem nové vědomosti čerpala hlavně z odborné literatury. V rámci povinné praxe jsem měla možnost vidět využití canisterapie na ZŠ speciální a přesvědčit se o kladném přínosu této metody na žáky.

Protože pracuji jako asistent pedagoga a zajímá mě problematika dětí se speciálními vzdělávacími metodami, ráda bych si dál v tomto oboru rozšířila své znalosti. Canisterapie je proto další z možností rozšíření kvalifikace a specifické metody práce s žáky a psem. Zvířata jsou a byla v mém životě důležitým článkem. Ráda bych se v budoucnu canisterapii věnovala formou dobrovolnictví, a to ve školských a sociálních zařízeních. Pro realizaci dobrovolnické činnosti se psem je nutné absolvovat vstupní pohovor pro dobrovolníky. Dále kurz, kde dojde k prověření povahy psa pro canisasistenci a úspěšně složit zkoušky. Vytvoření a zpracování tohoto projektu, vidím jako hlavní vstup pro uskutečnění mého cíle. Ráda bych proto své myšlenky, které jsem vložila do této práce předala k posouzení školenému canisterapeutovi.

Závěrem bych chtěla sdělit, že jsem tento projekt vytvořila nejen jako vodítko pro sebe, ale zároveň i pro ostatní, které by zajímalo dozvědět se něco blíže o canisterapii a možných metodách práce u žáků se speciálními vzdělávacími potřebami.

Seznam použitých zdrojů

BAZALOVÁ, B., 2014. Dítě s mentálním postižením a podpora jeho vývoje. Praha: Portál. ISBN 78-80-262-0693-4.

GALAJDOVÁ, L., GALAJDOVÁ, Z., 2011. Canisterapie. Pes lékařem lidské duše. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-879-1.

SLOWÍK, J., 2016. Speciální pedagogika. Praha: Grada. ISBN 978-80-271-0095-8.

STANČÍKOVÁ, M., 2012. Canisterapie v teorii a praxi. Sdružení Piafa. ISBN13 (EAN): 978-80-87731-00-0.

TVRDÁ, A., 2020. Canisterapie. Zvíře v sociálních službách. Praha: PLOT. ISBN 978-80-7428-366-6.

<https://citaty.net/citaty/2145708-milan-kundera-psi-jsou-nasim-spojenim-s-rajem-neznaji-zlo-zarl/>

<https://www.uzis.cz/index.php?pg=registry-sber-dat--klasifikace--mezinarodni-klasifikace-nemoci-mkn-11>

Seznam příloh

Obrázky vybraných pomůcek a činností projektu

Obr. 1 Puzzle

Obr. 2 Piktogramy

Obr. 3 Magnetické kartičky

Obr. 4 Otisk lidské dlaně a psí tlapy

Obr. 5 Polohování žáka a psa

